

Vývoj disparit českých regionů z hlediska různých úrovní mzdové diferenciacce The development of regional disparities in the Czech Republic in terms of various levels of wage differentiation

Ing. Pavel Zdražil, Ph.D.

<i>Ústav regionálních a bezpečnostních věd Fakulta ekonomicko-správní Univerzita Pardubice</i>	<i>Institute of Regional and Security Sciences Faculty of Economics and Administration University of Pardubice</i>
<i>✉ Studentská 95, 532 10, Pardubice 2, Czech Republic E-mail: Pavel.Zdrzil@upce.cz</i>	

Anotace

Za překážky rozvoje lze považovat nejen regionální disparity v kontextu ekonomické výkonnosti, ale i regionální disparity v příjmech, které mohou ústít v četné socio-ekonomické dopady. Cílem příspěvku je zhodnotit vývoj disparit mezi českými regiony v kontextu různých úrovní mzdové diferenciacce a v této souvislosti identifikovat společné vzorce, ale i odchylky, respektive regiony, které se z obecných tendencí spíše vymykají. Disparity jsou hodnoceny přístupem konkordance, přičemž jsou šetřeny párově – na základě relací mezi jednotlivými dvojicemi regionů. Výsledky analýzy ukazují, že na nižších úrovních mzdové diferenciacce převládá konvergence, avšak se vzrůstající úrovní diferenciacce jsou konvergenční vazby substituovány vazbami divergenčními, a to se vzrůstající intenzitou. Dále bylo zjištěno, že u některých regionů identifikovat společné vývojové vzorce vskutku lze, nicméně kraje Pardubický, Jihočeský, Karlovarský a Vysočina se z obecných pravidel vymykají.

Klíčová slova

mzdová diferenciacce, regionální disparity, regiony ČR, konvergence, konkordance

Annotation

Regional disparities in economic performance are not the only barriers to development, since the regional disparities in income may result in many socio-economic impacts as well. The aim of this paper is to evaluate the development of disparities between the Czech regions in terms of various levels of wage differentiation; and to identify common patterns as well as variations – regions that are out of line with general trends. The analysis of disparities is established on the concordance approach with regions being examined in pairs. The analysis results show that the convergence process prevails at lower levels of wage differentiation, but the convergence linkages are substituted by the divergence linkages with increasing level of wage differentiation, while intensity of substitution is increasing. It was also found that common development patterns can be found in some Czech regions; however, the regions of Pardubice, South Bohemia, Karlovy Vary and Vysocina are out of line with general trends.

Key words

wage differentiation, regional disparities, Czech regions, convergence, concordance

JEL classification: R11, O15

Úvod

Prohlubování regionálních disparit lze, v kontextu snah o dosahování rozvoje, považovat za problém vzrůstajícího významu, který je soustavným předmětem zájmu politických i vědecko-výzkumných okruhů. Nevyvážená struktura zatížená vysokou měrou disparit totiž negativně působí na růst i rozvoj každé ekonomiky (Alesina, Rodrik, 1994), což se projevuje jak v kontextu ekonomické výkonnosti, tak úrovně životního standardu obyvatelstva. Barro a Sala-i-Martin (2004) uvádějí, že důvodem prohlubování regionálních disparit je kumulace vcelku nepatrných rozdílů, které se však v delším období vždy projeví, a zpravidla pak mají velmi závažné důsledky. Pozornost výzkumu regionálních

disparit se zaměřuje zejména na monitoring ukazatelů výkonnosti a inovativnosti ekonomiky, nezaměstnanosti a vzdělanosti obyvatelstva (Klímová, Žitek, 2015). Zvláště výzkum disparit v oblasti ekonomické výkonnosti je v poslední době silně protežován, neboť je vysoce relevantní pro evaluaci intervencí regionální politiky EU (Applová, 2015). Neméně významnou roli pro hodnocení rozvoje však znamenají i disparity příjmové, na něž ekonomická teorie rovněž nahlíží jako na problematiku, která je stále aktuální, neboť příjmové disparity mívají závažné sociální a ekonomické dopady (Kraftová, Kraft, 2014). Studie Perottiho (1993) či Murphyho, Shleifera a Vishnyho (1989) dokládají, že charakter distribuce příjmů vskutku determinuje úroveň poptávky a dosahování tržní rovnováhy, což jsou entity, které lze nepochybně označit za relevantní indikátory kvality života obyvatelstva a které logicky obecně působí na růstový a rozvojový potenciál hospodářství. Právě na disparity lze tedy nazírat jako na významné příčiny tenzí napříč národy, regiony, respektive napříč společnostmi.

Pozornost tohoto příspěvku se upíná k příjmovým disparitám mezi českými regiony. Lze považovat za poměrně překvapivé, že i přes výše zmiňovanou relevantnost výzkumu problematiky příjmových disparit není k dispozici mnoho aktuálních studií, které by se studiu tohoto tématu mezi českými regiony podrobněji věnovaly. Z dostupných pramenů lze jmenovat například obecnější studie příjmových disparit z prostředí České republiky od Bílkové (2012) nebo Večerníka (2009), vyloženě regionální tematické se v nedávné době věnovala například studie Löstera a Langhamrové (2012); od uvedených studií se však pojetí tohoto příspěvku liší. Cílem příspěvku je zhodnotit vývoj disparit mezi českými regiony v kontextu různých úrovní mzdové diferenciacce a v této souvislosti identifikovat společné vzorce, ale i odchylky, respektive regiony, které se z obecných tendencí spíše vymykají.

1. Metodika

K naplnění vymezeného cíle byly využity níže uvedené metody a předpoklady. Za region je pro potřebu analýzy považováno území samosprávného kraje, dohromady tedy analýza postihuje 14 krajů ČR. Analyzováno je období let 2001-2014, přičemž vstupní data jsou čerpána z Regionální statistiky ceny práce – RSCP - (MPSV, 2016). Počínaje rokem 2011 došlo ke změně metodiky sběru dat pro potřebu vykazování RSCP, aby bylo možné provést analýzu celého období, byla vykazovaná data pro období 2011-2014 očištěna o vlivy spojené s touto změnou. Data byla upravena o meziroční regionální indexy hrubé měsíční mzdy 2011/2010, přičemž je uvažováno, že i v následujících letech je efekt změny metodiky proporčně konstantní. V rámci analýzy jsou za mzdy považovány hrubé měsíční výděly v daných letech, sledovány jsou tyto úrovně mzdové diferenciacce: 1. decil (D1), medián (M), 9. decil (D9) a aritmetický průměr (P). Aritmetický průměr (dále jen průměr) je charakteristika, která poněkud vybočuje ze zbytku analýzy, neboť se nejedná o ukazatel, jehož poloha by byla ve vztahu k distribuční funkci neměnně ukotvena. Jako široce používaný ukazatel, jehož poloha je v kontextu mzdové problematiky zpravidla mezi mediánem a 9. decilem, však poslouží jako vhodné doplnění, zvláště pak, je-li z orientační analýzy mzdové diferenciacce (viz. Tab. 1) zřejmé, že na vyšších úrovních jsou disparity mezi regiony ČR zpravidla rozsáhlejší než na úrovních nižších.

Tab. 1: Variační koeficienty vyjadřující regionální disparity ČR na úrovních příjmové diferenciacce

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
mzdová	D1	,073	,059	,057	,052	,054	,053	,051	,058	,060	,055	,044	,037	,036	,035
	M	,105	,104	,099	,093	,094	,100	,096	,096	,109	,102	,100	,094	,091	,091
	P	,124	,127	,146	,133	,135	,138	,139	,143	,151	,144	,143	,140	,133	,128
	D9	,156	,163	,196	,176	,182	,191	,192	,192	,197	,190	,193	,190	,182	,175
platová	D1	-	-	-	,106	,097	,094	,076	,078	,080	,075	,074	,079	,088	,088
	M	-	-	-	,059	,069	,065	,044	,048	,052	,052	,052	,048	,050	,052
	P	-	-	-	,065	,072	,078	,057	,062	,066	,065	,070	,070	,073	,073
	D9	-	-	-	,065	,079	,096	,068	,073	,077	,075	,086	,087	,090	,088

Zdroj: vlastní zpracování, na základě dat MPSV (2016)

Šetření je podrobena pouze mzdová, respektive podnikatelská sféra, do které spadají ekonomické subjekty odměňující mzdou v souladu s §109, odstavcem 2, zákoníku práce (262/2006 Sb.); nikoliv tedy sféra platová (nepodnikatelská). Důvodem tohoto omezení je relativní homogenita platové sféry napříč českými regiony, jež je důsledkem určité centralizace a harmonizace odměňování zaměstnanců

veřejného sektoru, řídící se nařízením vlády o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě (564/2006 Sb.). Důkazem tohoto tvrzení je Tab. 1, která dokládá (vyjádřeno přístupem sigma-konvergence – na základě ukazatele variační koeficient), že s výjimkou úrovně 1. decilu je míra regionálních disparit na všech sledovaných úrovních příjmové diferenciaci v daném období výrazně nižší, a současně, že při porovnání disparit obou sfér, je platová sféra méně diverzifikovaná.

K problematice posuzování regionálních disparit je přistoupáno v souladu s poměrně novým přístupem Webbera a Whitea (2003; 2009), vybudovaným na úvaze o konkordanci (posuzování souladu a nesouladu) sledovaných entit. Výhodou přístupu je snadná interpretovatelnost, ale také princip párového porovnávání entit, jež umožňuje identifikaci konvergenčních a divergenčních vazeb mezi všemi dvojicemi regionů, včetně zachycení případných změn pozic, respektive pokračování nastoleného trendu, jímž se po „překročení“ hladiny meziregionálního vyrovnání změnila konvergenční tendence v divergenční. Zmiňovaný přístup spočívá jednak v posuzování relace mezi poměry sledovaných entit (1), jednak v posuzování vývoje jejich diferencí (2), které jsou vyčísleny pomocí normovací transformace (3), jíž se redukuje případné vychýlení způsobené existencí trendu.

$$\left(\frac{s_{i,t}}{s_{j,t}}\right)^{X_{i,j}} = \left(\frac{s_{i,t+k}}{s_{j,t+k}}\right) \quad (1) \quad Y_{i,j} = \frac{r_{i,t+k} - r_{j,t+k}}{r_{i,t} - r_{j,t}} \quad (2) \quad r_{i,t} = \frac{s_{i,t} - \bar{s}_t}{\bar{s}_t} \quad (3)$$

kde $(X_{i,j})$ představuje řešení pro relaci mezi poměry; $(Y_{i,j})$ řešení vývoje diferencí; (s) hodnoty sledované entity - regionu s vyšší hodnotou (i) a regionu s nižší hodnotou (j) , v daný okamžik (t) , v délce sledovaného období (k) ; (r) transformované hodnoty a $(\bar{s}_t)$ normovací hodnotu vzorku, za ni je pro potřeby této analýzy považována hodnota entity vykazovaná za celou ČR. Závěry o konvergenci či divergenci lze pak přijímat na základě následujících podmínek (Webber, White, 2009), pokud:

$1 < X_{i,j}$ pak regiony (i) a (j) z hlediska poměru divergovaly, bez překročení hladiny vyrovnání;
 $0 < X_{i,j} < 1$ pak regiony (i) a (j) z hlediska poměru konvergovaly, bez překročení hladiny vyrovnání;
 $X_{i,j} = 0$ pak regiony (i) a (j) z hlediska poměru nekonvergovaly ani nekonvergovaly;
 $-1 < X_{i,j} < 0$ pak regiony (i) a (j) z hlediska poměru konvergovaly, s překročením hladiny vyrovnání;
 $X_{i,j} < -1$ pak regiony (i) a (j) z hlediska poměru divergovaly, s překročením hladiny vyrovnání;

$1 < Y_{i,j}$ pak regiony (i) a (j) z hlediska diferencí divergovaly, bez překročení hladiny vyrovnání;
 $0 < Y_{i,j} < 1$ pak regiony (i) a (j) z hlediska diferencí konvergovaly, bez překročení hladiny vyrovnání;
 $-1 < Y_{i,j} < 0$ pak regiony (i) a (j) z hlediska diferencí konvergovaly, s překročením hladiny vyrovnání;
 $Y_{i,j} < -1$ pak regiony (i) a (j) z hlediska diferencí divergovaly, s překročením hladiny vyrovnání.

Pokud pro dvojici regionů (i) a (j) indikují obě řešení konvergenci, respektive divergenci (bez ohledu na případné překročení hladiny vyrovnání), pak lze dle Webbera a Whitea (2009) vazbu mezi regiony označit za „silně konvergenční“, respektive „silně divergenční“ (dále jen konvergenční a divergenční).

2. Výsledky analýzy

Na základě výsledků za období 2001-2014 zachycených v Tab. 2 lze vyvozovat, že na úrovni 1. decilu (sekce pod diagonálou) převažovala mezi českými regiony mzdová konvergence, protože z celkového počtu 182 vazeb, které lze mezi 14 regiony identifikovat, je 68 % vazeb konvergenčních, zatímco divergenční proces byl identifikován v 31 % případů (u zbylých, tj. 1 % vazeb nelze jednoznačně rozhodnout). Při zaostření na vývojové tendence mezi dvojicemi regionů v kontextu „protnutí“ hranice mezi oběma procesy, respektive překročení hladiny vyrovnání, jejímž přímým důsledkem je přechod konvergenčního procesu v divergenční, nelze považovat za nezajímavé, že počty vazeb, kterých se tato změna týká, jsou v rámci obou procesů zcela vyrovnané (rovnost je pouze náhodná). Dvojic, mezi kterými lze označit vývoj procesu za „čistě“ konvergenční (K) – z hlediska celého procesu konvergovaly a nedošlo mezi nimi k žádným změnám pozic, jež by byly spojeny s iniciací procesu divergence - je tedy stejný jako dvojic, mezi kterými ke konvergenci sice došlo, nicméně se jejich výchozí pozice obrátily (K.z) – region s původně nižší vykazovanou hodnotou na úrovni sledované mzdové diferenciaci předčil region s původně vyšší hodnotou, a sekundárně tedy inicioval proces divergence; díky převažujícím konvergenčním tendencím z hlediska celého období lze však tvrdit, že tyto dvojice ve sledovaném období primárně konvergovaly. U divergenčních procesů je situace obdobná, tedy dvojic, u nichž lze vývoj celého procesu označit za „čistě“ divergenční (D) – disparity

na konci sledovaného období byly vyšší než na jeho počátku a tedy z hlediska celého procesu regiony divergovaly - je roven počtu divergujících dvojic, u nichž došlo k „protnutí“ hladiny vyrovnání (D.z) – počáteční konvergence byla následována divergencí, která byla způsobena otočením výchozích pozic regionů v dané dvojici, přičemž disparity na konci sledovaného období jsou vyšší než na jeho počátku, divergenční tendence tak v rámci tohoto procesu převážily tendence konvergenční. Při analýze těchto vazeb z hlediska konkrétních regionů lze konstatovat, že poměr mezi počtem konvergenčních a divergenčních vazeb na ostatní české regiony u většiny regionů přibližně reflektoval poměr souhrnný – tedy přibližně dvě třetiny vazeb byly konvergenční a třetina divergenční. Výrazněji se odchyloval region PHA, jehož vazby se všemi ostatními regiony byly výlučně konvergenční a region JHM, u něhož byla jedna ze zjištěných vazeb divergenční, dále pak regiony JHČ a VYS, u nichž byl poměr vazeb mezi oběma procesy přibližně vyrovnaný, a region KVK - jediný region, který měl na úrovni 1. decilu na své okolí více divergenčních vazeb (8) než vazeb konvergenčních (5).

Tab. 2: Vývoj mzdových disparit českých regionů na úrovni 1. decilu a mediánu, v letech 2001-2014

		Medián (M) →															
D1 \ M	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK	M		
															K / D	%	
1. decil (D1) ←	PHA		D	D	D	D		D	K	K	K	K	K	D	PHA	5/7	38/54
	STČ	K.z		K	D	D	D	K	D	K	K	K	K	D	STČ	7/6	54/46
	JHČ	K.z	K		K	D.z	K.z	D	K.z	K.z	K.z	K.z	K	K	JHČ	10/3	77/23
	PLK	K.z	D.z	K.z		D	D.z	K	D	K	K	K	K	K.z	PLK	8/5	62/38
	KVK	K	D	D.z	K			D	D	D.z	D.z	D.z	D.z	D	KVK	0/12	0/92
	ULK	K	D	D.z	D	K.z		K.z	K.z	K.z	K.z	K.z	K.z	D	ULK	8/4	62/31
	LBK	K	K	D.z	K	D	K.z		D.z	K	K.z	K.z	K	K.z	LBK	9/3	69/23
	HKK	K.z	K	K.z	K.z	D	D.z	K		K.z	K.z	K.z	K.z	K	HKK	8/5	62/38
	PAK	K	K	D	K	D.z	K.z	K	K		D	D	K	K.z	PAK	10/3	77/23
	VYS	K.z	K	K.z	K.z	D.z		D.z	K.z	D		K	K.z		VYS	10/2	77/15
	JHM	K	K	K	K	K.z	K.z	K.z	K	K.z	D		D.z	D.z	JHM	9/4	69/31
	OLK	K.z	K	D.z	K	D	K.z	D.z	K	K	D.z	K		D.z	OLK	10/3	77/23
	ZLK	K.z	K	D	K	D.z	K.z	K.z	K	D.z	D	K	K		ZLK	9/3	69/23
	MSK	K	D	K.z	D	K.z	D	K.z	D.z	K.z	K.z	K.z	K.z		MSK	9/4	69/31
															Σ		62/35

D1	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK	Σ
K / D	13/0	9/4	7/6	10/3	5/8	7/5	9/4	10/3	9/4	6/6	12/1	9/4	9/4	9/4	
%	100/0	69/31	54/46	77/23	38/62	54/38	69/31	77/23	69/31	46/46	92/8	69/31	69/31	69/31	68/31

Zdroj: vlastní zpracování, na základě dat MPSV (2016)

V kontextu vývoje mzdových disparit na úrovni mediánu je z Tab. 2 (sekce nad diagonálou) patrné, že i v této úrovni mzdové diference převládají konvergenční procesy (62 %) nad divergenčními (35 %), avšak tato převaha je ve srovnání s procesy na úrovni 1. decilu o několik procentních bodů (p. b.) nižší. Při hlubší analýze těchto poměrů je zřejmé, že počet „čistě“ konvergenčních procesů mezi dvojicemi regionů (K) - 33 % (z celkového počtu) - byl v lehké převaze nad počtem konvergenčních procesů mezi páry, u nichž došlo k otočení výchozích pozic (K.z) - 29 %. Mezi procesy divergenčními však výrazněji dominují procesy „čistě divergenční“ (D) - 23 % - nad procesy, u nichž divergence dominovala, nicméně následovala až po počátečním vyrovnání disparit (D.z) - 12 %. Ve srovnání se situací na úrovni 1. decilu mzdové diference tedy nejen že na úrovni mediánu došlo k celkovému zvýšení počtu divergujících párů (ač pouze o 4 p. b.), ale došlo i ke změně struktury divergujících dvojic, kdy počet „čistě“ divergujících párů poměrně jasně dominuje. Z hlediska konkrétních regionů je souhrnný poměr konvergenčních a divergenčních vazeb (62/35) alespoň přibližně reflektován spíše ojediněle – regiony PLK, ULK, HKK. U regionů OLK, ZLK, MSK lze konstatovat přibližně srovnatelné počty vazeb jako na úrovni 1. decilu. Pro regiony JHČ, PAK, VYS, OLK lze konstatovat dominanci konvergenčních vazeb, přičemž u regionů JHČ a VYS došlo oproti vyrovnanému počtu vazeb na úrovni 1. decilu k vychýlení poměru ve prospěch vazeb konvergenčních. Další výraznější změny byly naměřeny u regionu PHA, kde se z výlučně konvergenčních vazeb na všechny regiony na

úrovni 1. decilu změnil poměr mezi konvergenčními a divergenčními vazbami v lehkou dominanci vazeb divergenčních, změna podobného charakteru byla zachycena i u regionu KVK, a to přítomnost výlučně divergenčních vazeb. Ve vyšší míře bylo zvýšení počtu divergenčních vazeb na úkor konvergenčních zaznamenáno i u regionu JHM, částečně i u STČ, kde došlo téměř k jejich vyrovnání.

Na další úrovni mzdové diferenciaci – průměru - bylo analýzou, jejíž výsledky jsou souhrnně zobrazeny v Tab. 3 (sekce nad diagonálou) zjištěno, že na této úrovni byl počet dvojic regionů, které v období 2001-2014 konvergovaly (52 %) jen o málo vyšší než počet dvojic, které divergovaly (46 %). „Čisté“ konvergujících dvojic (K) bylo 30 % a dvojic, kde došlo k otočení pozic a následné divergenci (K.z) 22 %. V rámci dekompozice divergenčních procesů pak bylo identifikováno 31 % procesů jako „čistě“ divergenčních (D) a 15 % procesů divergenčních, u nichž došlo k otočení výchozích pozic (D.z). Ve srovnání s předchozí analyzovanou úrovní mzdové diferenciaci – mediánem - opět došlo ke snížení počtu konvergujících dvojic ve prospěch dvojic divergujících (o 10 p. b.). Nutno podotknout, že z hlediska distribuční funkce je polohová vzdálenost mezi průměrem a mediánem výrazně nižší než vzdálenost dvou předchozích entit (1. decilu a mediánu). Dále je vhodné potrhout, že na úrovni průměrné mzdy již převyšuje počet „čistě“ divergujících dvojic počet dvojic „čistě“ konvergujících. Z hlediska změn ve strukturách vazeb pak došlo zejména k poklesu konvergenčních procesů se změnou výchozích pozic (K.z), u divergenčních procesů byla struktura srovnatelná jako na úrovni mediánu – tedy cca dvojnásobná převaha vazeb „čistě“ divergenčních. Po bližším pohledu na procesy vývoje disparit, které byly identifikovány v rámci interakce jednotlivých regionů s regiony ostatními, lze regiony klasifikovat do 3 početně srovnatelných tříd – u 3 regionů byla identifikována poměrně jednoznačná dominance konvergenčních vazeb nad vazbami divergenčními (PAK, VYS, OLK), u 3 regionů byla tato dominance méně výrazná (ULK, LBK, MSK), u 4 regionů byly počty vazeb přibližně vyrovnané (JHČ, PLK, HKK, ZLK), což přibližně reflektuje souhrnný poměr (52/46), a u 3 regionů převažoval počet divergenčních procesů nad konvergenčními (PHA, STČ, JHM). Jedinou výraznější odchylkou je v tomto smyslu region KVK, u něhož byly všechny identifikované vazby na ostatní regiony výlučně divergenční. V návaznosti na předchozí analýzu – úrovní 1. decilu a mediánu - lze tvrdit, že u většiny regionů došlo ke snížení počtu konvergenčních vazeb ve prospěch divergenčních. Za regiony, u nichž byl tento trend méně výrazný a je možné hovořit spíše o stabilitě struktury vazeb, lze v tento moment zřejmě označit ULK, MSK, PAK a OLK.

Tab. 3: Vývoj mzdových disparit českých regionů na úrovni průměru a 9. decilu, v letech 2001-2014

		Průměr (P) →																
D9 \ P	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK	P			
															K / D	%		
← 9. decil (D9)	PHA		K	D	D	D	D	D	D	K	K	K	D	D	PHA	5/8	38/62	
	STČ	D		D	D	D	D	D	D	K	K	K	D	D	STČ	5/8	38/62	
	JHČ	D	D		D	D	K.z	K.z	D	K	K.z	D.z	K	K	K.z	JHČ	7/6	54/46
	PLK	D	D	D		D	D.z	K	D	K	K	K.z	K	K	D.z	PLK	6/7	46/54
	KVK	D	D	D	D			D	D	D.z	D.z	D.z	D.z	D.z	D	KVK	0/12	0/92
	ULK	D	D	K.z	D.z			K.z	K	K.z	K.z	K.z	K.z	K	D	ULK	8/4	62/31
	LBK	D	D	K.z	D	D	K.z		D.z	K	K.z	D.z	K	K	K.z	LBK	8/5	62/68
	HKK	D	D	K	D	D	K	D		K.z	K.z	D.z	K.z	K	K	HKK	6/7	46/54
	PAK	K	K	K	K	D.z	K	K	K.z			D	K	K.z	K	PAK	10/2	77/15
	VYS	D	D	K	K	D	K.z	K	D.z	K		D	K.z	D.z	K.z	VYS	9/3	69/23
	JHM	K	K	D.z	D.z	D	D.z	D.z	D.z	D	D		D	D.z	K.z	JHM	5/8	38/62
	OLK		K	K	K	D.z	K	K	K.z	K	K	D		D.z	K.z	OLK	10/3	77/23
	ZLK	D	D	K	D	D	K	D	K.z	K.z	D	D	K.z		K	ZLK	7/6	54/46
	MSK	D	D	K.z	D.z	K	K	K.z	K	K	K	D.z	K	K		MSK	8/5	62/38
																Σ		52/46

D9	PHA	STČ	JHČ	PLK	KVK	ULK	LBK	HKK	PAK	VYS	JHM	OLK	ZLK	MSK	Σ
K / D	2/10	3/10	8/5	3/10	1/11	8/4	6/7	6/7	11/2	7/6	2/11	10/2	6/7	9/4	
%	15/77	23/77	62/38	23/77	8/85	62/31	46/54	46/54	85/15	54/46	15/85	77/15	46/54	69/31	45/53

Zdroj: vlastní zpracování, na základě dat MPSV (2016)

Analýza na úrovni 9. decilu, tedy nejvyšší sledované úrovni mzdové diference, jejíž výsledky jsou shrnuty v Tab. 3 (sekce pod diagonálou) ukazuje, že počet dvojic konvergujících regionů byl nižší než dvojic divergujících, a to v poměru 45 % ku 53 % – tedy změna o 7 p. b. ve srovnání s úrovní průměru, což přibližně reflektuje rozsah změny mezi 1. decilem a mediánem (je tedy logické, že při započtení celých polohových vzdáleností mezi mediánem a 1. decilem, resp. 9. decilem, rozsah změn na vyšších úrovních mzdové diference jednoznačně převažuje). Z toho pro 33 % dvojic byl identifikován „čistě“ konvergenční proces (K) a pro 12 % dvojic konvergenční proces s otočením výchozích pozic (K.z). Z hlediska divergence pak bylo identifikováno 41 % „čistě“ divergenčních procesů a 12 % procesů, u nichž se výchozí pozice otočily a v rámci sledovaného období převažující divergenci předcházela proces konvergence (D.z). V návaznosti na předchozí zjištění tak došlo i na této úrovni mzdové diference ke zvýšení počtu divergenčních vazeb na úkor vazeb konvergenčních, přičemž z hlediska struktury vazeb poměrně jasně dominují vazby „čistě“ – konvergenční i divergenční. V kontextu jednotlivých regionů pak byla jednoznačná dominance divergenčních vazeb nad konvergenčními identifikována u 5 regionů (PHA, STČ, PLK, KVK, JHM), u 4 regionů (LBK, HKK, VYS, ZLK) lze ve vazbách na ostatní regiony hovořit o přibližně vyrovnaném počtu konvergenčních i divergenčních procesů, u 3 regionů počet konvergenčních vazeb převyšuje počet divergenčních (JHČ, ULK, MSK) a u 2 regionů počet konvergenčních vazeb dominuje poměrně jednoznačně (PAK, OLK). V návaznosti na předchozí části analýzy došlo k zřetelnému posunu ve směru zvýšení počtu divergenčních vazeb na úkor konvergenčních zejména u regionů PHA, STČ, PLK a VYS. U některých regionů však byly naměřeny i tendence opačné, ač se jednalo „pouze“ o jednotkové zvýšení počtu konvergenčních vazeb (JHČ, KVK, PAK, MSK).

Diskuse výsledků a závěrečné poznámky

Regionální disparity byly hodnoceny na čtyřech úrovních mzdové diference – 1. decil, medián, aritmetický průměr a 9. decil. Na základě výše uvedených zjištění je možné konstatovat, že z hlediska rozsahu regionálních disparit v ČR, měřených prostřednictvím variačního koeficientu (přístup sigma-konvergence), byly v období 2001-2014 nerovnosti mezi regiony poměrně nízké a současně málo dynamické. Z hlediska sektorů, respektive podnikatelské a nepodnikatelské sféry, lze konstatovat, že v rámci mzdové sféry (podnikatelské) byly regiony ve srovnání se sférou platovou (nepodnikatelskou) více diverzifikované. Následná analýza regionálních disparit pak byla zaměřena pouze právě na sféru mzdovou. Pro hodnocení disparit byl využit párový přístup vycházející z myšlenky konkordance, jež hodnotí proces vývoje disparit z hlediska poměru mezi sledovanými entitami a současně z hlediska diference mezi těmito entitami.

V návaznosti na definovaný cíl – zhodnotit vývoj mzdových disparit mezi českými regiony na různých úrovních mzdové diference a identifikovat společné vzorce, ale i odchylky, respektive regiony, které se z obecných tendencí spíše vymykají - lze prostřednictvím výsledků detailní analýzy disparit založené na bázi identifikace konkrétních procesů, jež probíhaly mezi všemi dvojicemi českých regionů, konstatovat, že zjištění vcelku logicky rámcově korespondují se závěry orientační analýzy založené na principu sigma-konvergence. Dokládají, že na nižších úrovních mzdové diference převažovaly konvergenční procesy nad divergenčními – na nejnižší úrovni (1. decil) v poměru přibližně dvě třetiny ku jedné. Se vzrůstající úrovní diference byly konvergenční procesy substituovány procesy divergenčními, což lze doložit vývojem struktury vazeb na úrovni mediánu, kde počet divergenčních vazeb vzrostl na úkor vazeb konvergenčních jen mírně; průměru, kde již byl poměr mezi konvergenčními a divergenčními procesy téměř vyrovnaný (s lehkou převahou vazeb konvergenčních); a na nejvyšší sledované úrovni mzdové diference (9. decil) byl již identifikován vyšší počet divergenčních vazeb než vazeb konvergenčních. Nicméně, při odhlédnutí od částečně smíšených procesů byla převaha „čistě“ divergenčních vazeb nad vazbami „čistě“ konvergenčními zaznamenána již na úrovni průměru. Se vzrůstající úrovní mzdové diference tak byla substituce konvergenčních vazeb vazbami divergenčními obecně intenzivnější, což lze doložit rozdílností vývoje při komparaci rozsahu změn ve struktuře procesů na úsecích 1. decil – medián a medián – 9. decil.

Z hlediska charakteru a struktury vazeb jednotlivých regionů na ostatní české regiony lze obecně konstatovat, že zatímco na úrovni 1. decilu mzdové diference nebyly mezi většinou regionů, až na

výjimky, zásadní rozdíly, na dalších úrovních byla skladba vazeb u jednotlivých regionů poměrně pestrá. U 4 regionů – PHA, STČ, PLK a JHM - lze se vzrůstající hladinou mzdové diferenciaci identifikovat intenzivnější substituci konvergenčních vazeb vazbami divergenčními, což lze doložit jednoznačnou dominancí konvergenčních vazeb na úrovni 1. decilu mzdové diferenciaci a jednoznačnou dominancí divergenčních vazeb na úrovni 9. decilu. Nižší intenzitu této substituce lze identifikovat v případě 3 regionů – LBK, HKK a ZLK - kde oproti dominanci konvergenčních vazeb na úrovni 1. decilu byla na úrovni 9. decilu zaznamenána velmi lehká dominance vazeb divergenčních. U regionu PAK lze usuzovat o opačném trendu, tedy se vzrůstající úrovní mzdové diferenciaci se zvyšuje i počet konvergenčních vazeb na úkor divergenčních. Pro region KVK na všech úrovních dominovaly divergenční procesy nad konvergenčními. U regionů ULK, MSK byla zjištěna stabilní struktura vazeb na všech úrovních mzdové diferenciaci, u těchto regionů tedy sledovaná úroveň roli nehrála a regiony se zbytkem ČR na všech úrovních převážně konvergovaly. Pro region VYS byla zachycena dominance konvergenčních vazeb na úrovni mediánu a průměru, na úrovni 1. a 9. decilu však vykazoval vyrovnaný poměr mezi oběma procesy. Pro region JHČ není možné na základě provedené analýzy hovořit o žádné systematizaci vývoje, podle které by se počet vazeb vyvíjel.

Závěrem je možné konstatovat, že analýzou konkrétních procesů mezi dvojicemi regionů na různých úrovních mzdové diferenciaci byly zjištěny poměrně zajímavé souvislosti, na jejichž základě by zřejmě bylo možné hovořit o existenci některých „konvergenčních klubů“ v prostředí českých regionů. Bezpochyby by bylo velmi přínosné rozšířit dosavadní analýzu o další relevantní indikátory socio-ekonomického rozvoje a pokusit se tak odhalit příčiny výše identifikovaných procesů. Za jednu z nejvýznamnějších příčin disparit v příjmech v ČR bývá označována vzdělanost Večerník (2009) – právě to je zřejmě směr, kterým by se měl výzkum navazující na tuto úvodní analýzu disparit vyvíjet.

Literatura

- ALESINA, A., RODRIK, D., (1994). Distributive Politics and Economic Growth. *Quarterly Journal of Economics*, vol. 109, no. 2, pp. 465-490. ISSN 0033-5533.
- APPLOVÁ, P., (2015). A Comparison of the Concentration of Production Czech and Slovak Republic after Joining the European Union. In Klímová, V., Žítek, V. (eds.) *18th International Colloquium on Regional Sciences*. Brno: Masaryk University, pp. 81-88. ISBN 978-80-210-7861-1.
- BARRO, R., SALA-I-MARTIN, X., (2004). *Economic Growth*. London: The MIT Press. ISBN 978-0-262-02553-9.
- BÍLKOVÁ, D., (2012). Recent Development of the Wage and Income Distribution in the Czech Republic. *Prague Economic Papers*, vol. 21, no. 2, pp. 233-250. ISSN 1210-0455.
- KLÍMOVÁ, V., ŽÍTEK, V., (2015). Inovační paradox v Česku: ekonomická teorie a politická realita. *Politická ekonomie*, vol. 63, no. 2, pp. 147-166. ISSN 0032-3233.
- KRAFTOVÁ, I., KRAFT, J., (2014). Are the Czech Regions in Terms of Wages and Salaries Homogeneous. In Klímová, V., Žítek, V. (eds.) *17th International Colloquium on Regional Sciences*. Brno: Masaryk University, pp. 69-75. ISBN 978-80-210-6840-7.
- LÖSTER, T., LANGHAMROVÁ, J., (2012). Disparities between Regions of the Czech Republic for Non-business Aspects of Labour Market. In Löster, T., Pavelka, T. (eds.) *The 6th International Days of Statistics and Economics*, Slaný: Melandrium, pp 689-702. ISBN 978-80-86175-86-7.
- MPSV (Ministerstvo práce a sociálních věcí), (2016). *Regionální statistika a ceny práce*. [online]. [cit. 2016-02-20]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/vydelky>
- MURPHY, K., SHLEIFER, A., VISHNY, R. (1989). Income Distribution, Market Size, and Industrialization. *Quarterly Journal of Economics*, vol. 104, no. 3, pp. 537-64. ISSN 0033-5533.
- PEROTTI, R., (1993). Political Equilibrium Income Distribution and Growth. *Review of Economic Studies*, vol. 60, no. 4, pp. 755-76. ISSN 0034-6527.
- VEČERNÍK, J., (2009). *Czech Society in the 2000s: A Report on Socio-economic Policies and Structures*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1750-5.
- WEBBER, D., WHITE, P. (2009) An alternative test to check the validity of convergence results. *Applied Economics Letters*, vol. 16, no. 18, pp. 1805-1808. ISSN 1350-4851.
- WEBBER, D., WHITE, P. (2003) Regional Factor Price Convergence across Four Major European Countries. *Regional Studies*, vol. 37, no. 8, pp. 773-782. ISSN 0034-3404.